

pas verschenen

State of the World's Cities 2010/11. Cities for All: Bridging the Urban Divide. Earthscan/

UN-Habitat, 224 p., 25 pond.

Tussen 2000 en 2010 wisten 227 miljoen mensen aan de stedelijke sloppenwijken te ontsnappen, maar daar stond tegenover dat het totale aantal slumbewoners in het eerste decennium van de nieuwe eeuw steeg van 777 naar 830 miljoen. Met andere woorden: van de ongeveer 3,5 miljard stedelingen woont bijna een kwart in een slum (al zal niet iedereen dat zo ervaren – zie *Geografie* januari 2010 over Dharavi in Mumbai). In 2020 verwacht UN-Habitat (voluit United Nations Human Settlements Programme) 900 miljoen slumbewoners. *Cities for All* biedt een analyse van de mogelijkheden om de urbane kloof te overbruggen.

Bij Earthscan verschenen ook *Governing for Sustainable Urban Development* (288 p., 25 pond), een leerboek van Yvonne Rydin over hoe bestuurders een stad duurzaam kunnen maken, alsmede *The Principles of Green Urbanism; Regenerating the Post-Industrial City* (288 p., 30 pond) van Steffen Lehmann, met als case-studie de Australische stad Newcastle. UN-Habitat brengt ook in eigen beheer studies uit, zoals *São Paulo: a Tale of Two Cities*, dat met indrukwekkende foto's en teksten een wereldstad in spe laat zien: enerzijds *economic powerhouse* van Brazilië, anderzijds sloppenstad (www.unhabitat.org).

The European Atlas of the Seas. Beschikbaar op: http://ec.europa.eu/maritimeaffairs/atlas/index_en.htm

De landen van de Europese Unie maken op allerlei manieren gebruik van de zee: als visgronden, transportweg, enzovoorts. Deze digitale atlas toont de verschillende wijzen waarop landen dat doen. Ook met eenvoudige kaartjes van kusterosie, het verschil tussen hoog en laag water en dergelijke.

De staat van de ruimte 2010. De herschikking van stedelijk Nederland. Ruimtelijk Planbureau, 192 p., downloaden via www.pbl.nl, of opvragen via reports@pbl.nl

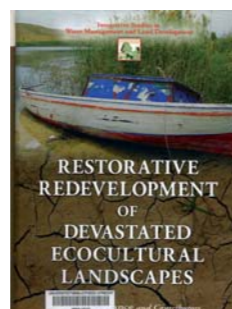
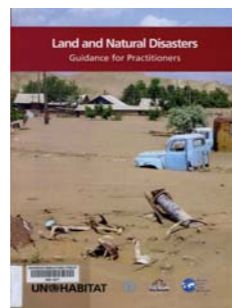
Overzicht van hoe verschillende soorten plekken in stedelijke gebieden in Nederland zich de afgelopen tien jaar hebben ontwikkeld: historische binnensteden, stationsomgevingen, bedrijventerreinen, woonwijken, de openbare ruimte, perifere detailhandelslocaties en stadstrand. Gelardeerd met casestudies.

Borger, G.J. e.a. (red.). *Van Groningen tot Zeeland. Geschiedenis van het cultuurhistorisch onderzoek naar het kustlandschap.* Uitgeverij Verloren, 164 p., € 19.

Menigeen heeft geprobeerd de balans tussen land en water in het Hollands Noorderkwartier rond 1300 in kaartvorm te reconstrueren. De Vries deed dat in 1864, Beekman in 1916, Schoorl in 1990. Hun pogingen worden besproken door H.Th.M. Lambooi in *Van Groningen tot Zeeland*. De bundel bevat nog vijf andere essays over onderzoekers en hun studie van de kustlandschappen van Nederland: zie www.verloren.nl

Mac Ginty, R. & A. Williams. *Conflict and Development.* Routledge, 224 p., 21 pond; A.E. Collins. *Disaster and Development.* Routledge, 302 p., 21 pond. UN Habitat. *Land and Natural Disasters. Guidance for Practitioners.* 140 p., www.unhabitat.org

Een van de vreemde dingen in de sociale wetenschappen, constateren de auteurs van *Conflict and Development*, is dat ontwikkelings- en conflicttheorieën zich vrijwel geïsoleerd van elkaar hebben ontwikkeld. Vreemd inderdaad, want burgeroorlogen en andere vormen van geweld hebben een allesbepalende invloed op (het uitblijven van) ontwikkeling. Hun leerboek geeft een overzicht. In dezelfde reeks verscheen *Disaster and Development*, dat zich op een vertrouwd geografisch terrein beweegt. Wat zijn

relaties over en weer tussen natuurrampen (al dan niet *man-made*) en ontwikkeling? Duurzame ontwikkeling en vermindering van de kwetsbaarheid van samenlevingen voor rampen gaan hand in hand.

Meer op de praktijk gericht – hoe pak je als expert de wederopbouw aan van een door een natuurramp getroffen gebied? – is *Land and Natural Distasters*. Een vuistregel: ga alleen in uiterste noodzaak over tot verplaatsing van mensen uit het rampgebied naar elders. En dan nog: 'Relocation must be a voluntary process that is free from coercion or intimidation'.

Buunk, W. *Spontane orde of een Nieuw Jeruzalem. Waardenpluralisme in de praktijk van gebiedsontwikkeling.* Lectorale rede, 54 p., beschikbaar op www.windesheim.nl/lectoraatareadevelopment

De Christelijke Hogeschool Windesheim in Zwolle heeft een lectoraat *Area development* ingesteld, waarin praktijkgericht onderzoek naar gebiedsontwikkeling wordt gedaan. Willem Buunk aanvaardde zijn benoeming tot lector met een rede over de uiteenlopende waarden (sociaal-democratische, christelijke, liberale en groene) die vaak ten grondslag liggen aan onenigheid over gebiedsontwikkelingsprojecten.

France, R. L. e.a. *Restorative Redevelopment of Devastated Ecocultural Landscapes.* CRC Press, 504 p., 120 US dollar.

Wilfred Thesiger, woestijnreiziger van het oude stempel, publiceerde in 1964 *Marsh Arabs* (de Nederlandse vertaling, *De Moeras-Arabieren*, ligt her en der in de ramsj). Daarin vertelt hij over zijn reizen door de delta van de Eufraat en Tigris, een soort Biesbos met een oppervlakte van half Nederland. Hij trof er nog de oorspronkelijke cultuur aan. Maar met die cultuur was het snel gedaan. Aangezien de Moeras-Arabieren tegenstanders van Saddam Hussein waren, ging de dictator over tot het droogleggen van de moerassen. Formeel om nieuwe landbouwgrond

te verwerven, in de praktijk om het gebied toegankelijk te maken voor zijn soldaten en de bewoners te knevelen. Sinds de bevrijding van Irak in 2003 worden er pogingen gedaan om het zwaar verzilte gebied ecologisch te herstellen, maar dat valt niet mee. *Restorative Redevelopment of Devastated Ecocultural Landscapes* bespreekt voorbeelden van elders (zie www.crcpress.com voor een gedetailleerde inhoudsopgave) die daarbij misschien behulpzaam kunnen zijn. Wie een scherpere focus wil op het door Hussein vernietigde woongebied van de Moeras-Arabieren kan wellicht beter wachten op het voor 2011 aangekondigde boek, ook van ecooloog Robert L. France, *Restoring the Iraqi Marshlands, of op zoek gaan naar The Iraqi Marshlands: A Human and Environmental Study* (2002) van E. Nicholson en P. Clark. Online beschikbaar is het informatieve overzicht van de Deense onderzoekster Hanne Kristine Adrianzen: *What Happened to the Iraqi Marsh Arabs and Their Land?*

Veen, R. van der. *Waarom Azië rijk en machtig wordt.* KIT Publishers, 500 p., 35 pond. Na zijn geruchtmakende studie uit 2002 naar de oorzaken van armoede in Afrika, een boek dat ook uitgebreid werd bediscussieerd in *Geografie*, publiceerde Roel van der Veen zijn analyse van waarom Azië het wel goed doet. Hoe komt het dat Zambia in 1970 twee keer zo rijk waren als Zuid-Koreanen en nu veertig keer zo arm? En Singaporezen gemiddeld zeventig keer zo veel verdienen als Kenianen, terwijl beiden veertig jaar geleden even arm waren? Twee voorbeelden uit de inleiding tot het boek die beschikbaar is op www.kitpublishers.nl.

signalementen

Opmars van polycentristen

Grünfeld, J. *De polycentrische stedeling centraal. Een onderzoek naar het veranderende palet van plekken in een polycentrische stedelijke regio.* Dissertatie UvA, 206 p., j.grunfeld@planet.nl

In 1980 liet de Amsterdamse stadsgeograaf Rob van Engelsdorp Gastelaars in zijn proefschrift zien dat niet elke stadsbewoner een stedeling is. Menige Amsterdammer bleek toch vooral een *buurter*. Slechts een derde van de ondervraagde bewoners was echt stedeling, met een bovenwijkse oriëntatie.

Inmiddels zijn we enkele decennia verder en is de kernstad geëvolueerd tot een polycentrische regio. Zijn de bewoners van deze regio meegeëvolueerd? Verrichten zij in hun dagelijks leven hun verschillende activiteiten op verschillende plekken binnen de Amsterdamse metropoolregio? Zijn zij 'polycentrische stedelingen' geworden die bijvoorbeeld in Hoofddorp wonen, in Amsterdam werken, in Haarlem sporten en in Amstelveen winkelen en hun oude moeder opzoeken? Of concentreren zij hun dagelijkse activiteiten toch vooral op één plek?

Het is de vraag die Joram Grünfeld zich stelt in zijn proefschrift waarop hij op 3 juni aan de Universiteit van Amsterdam promoveerde. Net als Gastelaars heeft hij niet speciaal voor zijn onderzoek nieuwe data verzameld, maar reeds aanwezige databestanden geanalyseerd. Het blijkt, pakweg dertig jaar na Gastelaars' onderzoek, dat nog steeds een ruime meerderheid van de bevolking overwegend gebonden is aan de eigen woonomgeving. Vaak zijn dat mensen met een wat zwakkere sociaalmaatschappelijke positie. Ruwweg een kwart tot een

derde van de volwassenen heeft echter een polycentrisch activiteitenpatroon, dat wil zeggen: komt op een gemiddelde dag op ten minste drie plekken in de metropoolregio. Ieder kent een eigen serie plekken voor de dagelijkse activiteiten.

Het aandeel polycentristen groeit. Het zijn overwegend succesvolle mensen die mentaal weinig gebonden zijn aan de eigen woonomgeving en dat ook niet als problematisch ervaren. Grünfeld constateert dat ruimtelijke planners en beleidsmakers nog moeten wennen aan de mobiele polycentrische stedeling. Zij streven eerder naar een beperking van de ruimtelijke mobiliteit – zie het ideaal van de compacte stad – dan dat ze de polycentrist ruim baan geven. Voorstanders van de Noord-Zuidlijn en ander openbaar vervoer op regionale schaal vinden in Grünfelds boek veel munitie.

Verbeelde gemeenschappen

Broersma, M. & J. W. Koopmans (red.) 2010. *Identiteitspolitiek. Media en de constructie van gemeenschapsgevoel.* Verloren, 186 p., € 19.

Het is misschien wel het mooiste dat een wetenschapper kan overkomen: je bedenkt een begrip, eigenlijk een mini-theoretje, en dat leidt tot een golf van discussies en empirische studies, plus een grote naam bekendheid. Dat is gebeurd bij *invented tradition*, het einde der geschiedenis, *lieu de mémoire*, botsing der beschavingen en ook *imagined community*, het idee van een 'verbeelde gemeenschap', dat in 1983 werd gelanceerd door

Benedict Anderson. Hij duidde daarmee een groep mensen aan die elkaar niet persoonlijk kennen maar zich toch verbonden voelen, en zo een gemeenschap vormen. Anderson gebruikte het begrip om het door de staat en de media bevorderde nationalisme te bestuderen, processen van *nation-building* dus. Maar het kan ook ruimer worden gebruikt voor allerlei (potentiële) gemeenschappen.

Het idee van een verbeelde gemeenschap is door politiek en cultureel geografen enthousiast omarmd, maar ook andere sociale wetenschappers en historici hebben er profijt van getrokken, zo blijkt uit de bundel *Identiteitspolitiek*. Vormde de rode familie van VARA-leden een verbeelde gemeenschap? Of de Multatuliënen, de Indiëgangers, de IRA-aanhangers, de statistici en hygiënist in de 19de eeuw, de Nederlandse communisten die in de Sovjet-Unie hun politieke vaderland zagen? Voor geografen de meest interessante bijdrage is die van Marijn Molema over Noord-Nederland. Is dit een verbeelde gemeenschap, zoals Friesland en Groningen dat van oudsher zijn? Noord-Nederland kwam als regio omstreeks 1950 op de kaart dankzij het regionaal-economisch beleid. Meer recent proberen tijdschriften als *Noorderbreedte* en organisaties als de Partij voor het Noorden (waarin Groningse geografen actief zijn) het Noord-Nederlandgevoel te versterken. Echt grote successen zijn niet geboekt. Noord-Nederland werd geen verbeelde gemeenschap, 'de regio bleef vooral een technische bestuurlijke aangelegenheid', aldus Molema. Een lezenswaardige bundel voor geografen met aandacht voor sociale geschiedenis en politiek-culturele vraagstukken.

